

1. Лисина М.И. Проблемы онтогенеза общения / НИИ общ. и пед. психологии АПН СССР. – М.: Педагогика, 1986. – 144 с.
2. Батищев Г.С. Введение в диалектику творчества. – СПб: Изд-во РХГИ, 1997. – 464 с.
3. Фейерабенд П. Наука в свободном обществе / Избранные труды по методологии науки. – М., 1986. - С.467-523.
4. Столин В.В. Самосознание личности. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1983. –284 с.
5. Кон И.С. В поисках себя: личность и ее самосознание. – М.: Политиздат, 1984. – 335 с.
6. Эльконин Б.Д. Введение в психологию развития (в традиции культурно-исторической теории Л.С. Выготского). – М.: Тривола, 1994. – 168 с.

Түйін

Бұл мақалада онтогенезде ойдың шығуы қарастырылған. Ойлаудың пайда болу ортасы қарым-қатынас негізінде жасалатыны көрсетілген. Тек еркін қарым-қатынас жағдайында ғана еркін ойлаудың жаңа мәнге ие болу мүмкіндіктерінің туындайтыны жайында сөз өрбиді.

Summary

In article it is considered consciousness origins in ontogenesis. It is shown, that the environment of occurrence of consciousness is dialogue. Affirms, that only in the conditions of free dialogue there is a possibility of independent creation of new values.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ БОЙЫНША ПСИХОЛОГТЫҢ АТҚАРАТЫН ЖҰМЫСТАРЫ

А.С.Косшыгулова -

*психология магистрі, Абай атындағы ҚазҰПУ Психология ФЗИ
аға ғылыми қызметкері*

Бүгінгі мектеп қабырғасында жүрген оқушылар – еліміздің ертеңі, ұлтымыздың болашағы екені даусыз.

«ҚР білім туралы» Заңына сәйкес «Әр баланың жеке қабілетіне қарай интеллектуалдық дамуын, жеке адамның дарындылығын, талантын, қабілетін дамыту» сияқты өзекті мәселе болып отырғаны белгілі. Қазіргі мектептің басты міндеттерінің бірі – жеке тұлғаны қазіргі өмірге тез бейімделіп кетуге көмектесетінін біліммен, икемділікпен және дағдымен қамтамасыз ету.

Психологтың негізгі мақсаты – психологиялық саулықтың негізі – баланың рухани өсуіне, оның жанының жайлы болуына психологиялық жағдай жасау, оқушылар мен мұғалімдердің шығармашылық қабілетін ашу болып табылады.

Мектеп психологының жауапты әрі көп жоспарлы қызметі оның кәсіби сапасы мен біліктілігіне белгілі бір талаптар қояды дедік. Мектеп және педагогикалық психологиядан білім болуы, баланы зерттеудің түрлі психологиялық әдістерін жоғары деңгейде меңгеруі және сонымен қатар интеллектуалды өте жоғары деңгейде меңгеруі және сонымен қатар интеллектуалды өте жоғары дамыған болуы қажет. Психология қорытындылардың дұрыстығы-дұрыс таңдап алынған психодиагностикалық әдістердің нәтижесі ғана емес, психолог пен баланың өзара жақсы қарым-қатынастарының нәтижесі де.

Мектеп психологының жауапты әрі көпжоспарлы қызметі оның кәсіби сапасы мен біліктілігіне белгілі бір талаптар қояды. Психологиялық қорытындылардың дұрыстығы-дұрыс таңдап алынған психодиагностикалық әдістердің нәтижелі ғана емес, психолог пен баланың өзара жақсы қарым-қатынастарының нәтижесі де.

Мектеп психологы тек бүгінгі мектептің оқу және тәрбие жүйесіне бейімделе алған жағдайында ғана өз мүмкіндіктерін жүзеге асыра алады..

Баланы психологиялық зерттеу тек лабораториялық сипатта болмауы қажет. Жеке қарым-қатынас орнату психологтан шыдамдылықты, тапқырлықты талап етеді, әсіресе жасы кіші балалармен немесе қиын балалармен жұмыс кезінде.

Адамдар арасындағы қайшылықтарды шешу, олардың қателерін түзету мектеп психологы қызметінің ажырамас бөлігі болғандықтан, бұл оның тұлғалық қасиеттеріне үлкен талаптар қояды. Себебі, ол берген кеңесіне, қабылдаған шешіміне әрдайым жауапты.

Мектептегі психологиялық қызмет жүйесінің атқарар істерінің ауқымы мол. Оқушылар, мұғалімдер, ата-аналар, басшылар деп аталатын төрт категорияны қамти отырып, психологиялық қызмет оқу-тәрбие үрдісін жақсартуға үлес қосады. «Баланы жан-жақты етіп тәрбиелеу үшін оны жан-жақты білу керек»/3/ деген белгілі педогог К.Д.Ушинский көрегендігі педогогикалық іс-әрекеттің психологиялық қызметпен тығыз қарым-қатынаста екендігінің дәлелі.

Психология – педагогикалық зерттеулердің негізгі бағыттарының бірі оқу және тәрбие мәселесі. Бұл еңбек қажеттілігінде және оқу танымдық қызығушылықтың артуымен байланысты.

Оқу процесіндегі оқушының танымдық қызығушылығын қалыптастыру қазіргі кездегі басты мәселелердің бірі болып табылады.

Қызығушылық бұл – адамның белгілі бір мақсатқа сай іс-әрекетке құштарлығы. Қызығушылық бұл адамның іс-әрекетіндегі мықты стимул беруші. Ол белгілі – бір мақсатқа бағытталған шығармашылық мінез-құлыққа ие. Қызығушылық – формасы танымдылық қажеттіліктен көрінеді, тұлғаның саналы түрде мақсатты іс-әрекетін бағыттап, қамтамасыз етеді. Жаңа дәйектермен танысу, іс-әрекетті толық және терең түсіну /1/.

Қызығушылықтың ерекше түрі ол танымдық қызығушылық. Кез-келген іс-әрекетіне байланысты және адамның танымдық қызығушылық

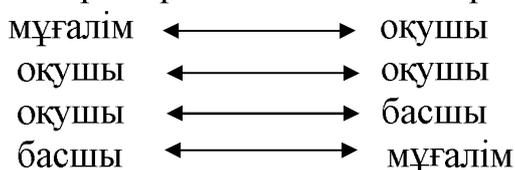
объектісін терең зерттеу, заңдылықтарын анықтау, өзара байланысу. Оқу процесінде тұлғаның жалпы дамуы жүзеге асады. Адамдар алған білімін келесі зерттелмеген нәрсені, жаңаны танып білуге апаратын баспалдақ ретінде көреді. Бұл процесс оқушының танымдық қызығушылығының дамуымен тығыз байланысты. Психология – педагогикалық зерттеулерде танымдық қызығушылықтың пайда болуы және оны зерттеумен айналысқан атақты ғалымдардың еңбектері туралы айтылған. Ең алдымен оқу құралының мазмұнымен (Б.Г.Ананьев, В.Г.Иванов), оқушының оқу іс-әрекетімен (Б.Г.Ананьев, А.Н.Леонтьев және т.б.) сабақтан тыс өзіндік жұмыстарды (Б.Г.Ананьев, Г.И.Щукина) зерттеген. Осы ғалымдардың бәрі бір – бірімен өзара байланыста және бір – бірімен тығыз тәуелді /2/.

Танымдылық қызығушылықтың маңызды белгілерінің бірі тұрақтылық болып табылады. Қызығушылық кейбір жағдайда өте ұзақ мерзімде болады, бірақ жағдайларға байланысты ол тез жоғалып та кетеді. Сондықтан мұғалім оқушының қызығушылығын арттыра білу керек. Танымдық қызығушылық ол өздігінен дамуы мүмкін емес.

А.Н.Леонтьев қызығушылықты екі топқа бөліп көрсетеді: уақытша және тұрақты. Оқушының бойындағы танымдық қызығушылықтың қалыптасуына педагогтың рөлі ерекше. Ол оқушының дүниетанымын, білім құмарлығын, тұрақтылығын қалыптастыруға әсер етеді.

Мұғалім өзін-өзі тәрбиелеп, оқушының танымдық қызығушылығын арттыруға талаптану керек. Мұғалімнің басты міндеті білім сапасы мен білім деңгейін бағалау. Оқушының ақыл-ой іс-әрекетінің әдіс – тәсілдерін қалыптастыру, танымдық процеске тәуелді. Белгілі – бір уақыт аралығындағы нақты бір тақырып қызығушылықтың дамуына түрткі болу мүмкін. Мұғалімдердің өзара тәжірибе алмасуы, оқушыларға кішкене болса да жаңа нәрсе үйретуге көмегін тигізеді.

Оқушының қабілеттілік деңгейін, зеректілігін, зейінінің қасиетін анықтау нәтижесінде психолог мұғалім қолына оқушының мүмкіндігі туралы құнды деректер береді; білім берудің бала танымына лайық жолдарын анықтап, оқушылардың белсенділігін арттыруға жағдай жасайды. Педагогикалық ұжымдағы өзара қарым-қатынас типтерін :

реттейді; топтағы психологиялық ахуалдың ауанын байқап, бірқалыпты жағдайда ұстап отыруға мүмкіндік болады.

Мектептегі психологиялық қызметтің негізгі мақсаты- жеке тұлғаның ой-өрісі мен біліктілігі, логикалық ойлау қабілеті мен сөйлеу диапазоны дұрыс дамуы мен қалыптасуына, жеке тұлғаның дарындылық-шығармашылық мүмкіндіктерінің толықтай ашылуына көмектесу, олардың психикалық дамуындағы ауытқушылықты болдырмаудың жолдарын іздестіру, мұғалімдер ұжымында психологиялық ахуалды қалыптастыру, ата-

аналар үшін психологиялық сауаттандыру жолдарын арастыру, жеке тұлға ерекшелігін ескеріп, жан-жақты, терең зерттеу болып табылады.

Мектептегі психологқа қойылатын талап өте көп және оны орындау психолог шеберлігіне, біліктілігіне, шығармашылық ізденісіне байланысты.

Мектеп жағдайына ыңғайлы сараптамалық бақылау, әңгімелесу, оқушының іс-әрекет өнімдері, тест, анкеталық сауалнама жүргізу қолайлы болып келеді. Бұл әдістер тәжірибеде кеңінен қолданылып, нақты нәтижесін көрсетуі керек.

Мектепте психолог жеке тұлғаны зерттеуде үнемі тиімді әдістемелік жүйені іздестірумен қатар, жеке тұлғаның физиологиялық, психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, ой-өрісі мен сана-сезімінің психологиялық дамуына ерекше назар аудару қажет.

Әрі ғалым, әрі ұстаз Ахмет Байтұрсынұлы: «Бала оқытуды жақсы білейін деген адам әуелі балаларға үйрететін нәрселерін өзі жақсы білу керек, екінші, балалардың табиғатын біліп, көңіл сарайын танитын адам болу керек. Оны білуге баланың туғаннан бастап, өсіп жеткенше тәнімен қатар, ақылы қалай кіретінінің жолын білуге болады», деген психологиялық ерекшеліктерін есепке алу қажеттігін ескере отырып, сондай-ақ, жеке тұлғаның өзіндік табиғатына көңіл аудару қажет.

Оқыту процесіндегі тұлғаның дамуына білім берудің мазмұны, оқыту әдістері, ұйымдастыру формалары, оқыту процесінің мүшелерінің арасындағы қарым-қатынас зор ықпал етеді /3/. Мұғалімнің басты мақсатының бірі – адамды тұлға етіп қалыптастыру. Қазіргі қоғамда – біздің экономикамызды, мәдениетімізді әлеуметтік және рухани қоғам өмірімізді дамытатын, жағдай жасайтын білімді адам.

1. Мұханбетчина А.Г. Даму ортасы – мектепалды балалардың танымдық белсенділігін бейімдеу. // 12 жылдық білім журналы.- 2006. -№ 3., 15-17 бет.

2. Люблинская А.А. Мұғалімге бастауыш мектеп оқушысының психологиясы жөнінде. – Алматы: Мектеп, 2000.

3. Көмекбаева Л.К. Мектептегі психологиялық қызмет. - Алматы: 2001.

Резюме

Обучение школьников через использование информационно-коммуникативных средств и новых технологий.

Summary

Training of pupils through use of information-communicative means and new technologies.